

EUROPEISKA UNIONEN

Interreg Botnia-Atlantica

Europeiska regionala utvecklingsfonden

Interreg V-A Ruotsi – Suomi – Norja

Botnia-Atlantica

2014–2020

”Maiden rajojen yli tapahtuvan yhteistoiminnan kautta ohjelma voi lisätä kestäväällä tavalla innovaatiokapasiteettia, vahvistaa elinkeinoelämää sekä kehittää luonto- ja kulttuuriperintöjä ja hyviä itä-länsisuuntaisia liikenneyhteyksiä”

Yhteenveto ja lisäys

Sisältö

1. OHJELMA-ALUEEN KUVAUS	3
1.1 Ohjelma-alueella tunnistetut haasteet, mahdollisuudet ja rajat ylittävät lisäarvot	4
1.2 Ohjelman painopistealueet	5
2. TOIMINTALINJAT	7
2.1 Innovaatio	7
2.1.1 Erityistavoite 1: Kehitetään pitkällä aikavälillä kestäviä osaamiskeskuksia	9
2.1.2 Erityistavoite 2: Innovatiivisten ratkaisujen lisääntynyt käyttö	10
2.2 Toimintalinja Elinkeinoelämä	11
2.3 Toimintalinja Ympäristö	13
2.3.1 Erityistavoite 1: Luonto- ja kulttuuriperintöjen kestävä hyödyntämisen lisääminen	15
2.3.2 Erityistavoite 2: Parempi valmius käsitellä ympäristöhaasteita meri-, rannikko- ja tunturialueilla sekä mereen valuvissa vesistöissä	16
2.4 Toimintalinja Kuljetus	17
3. RAHOITUSMAHDOLLISUUDET	20
4. HANKKEEN SUUNNITTELUVAIHEESSA SELVITETTÄVÄÄ	21
4.1 Rajat ylittävä lisäarvo	21
4.2 Yhteinen vastuu hankkeesta	22
4.3 Pysyvät tulokset	22
4.4 Tulossuuntautuneisuus	23
4.5 EU:n Itämeren strategia	23
4.6 Laajemmassa asiayhteydessä levitettävät tulokset	23
4.7 Elinkeinoelämän osallisuus hankkeen toteutuksessa	23
4.8 Horisontaaliset kriteerit kasvun työkaluna	23
4.8.1 Kestävä kehitys/Ympäristö	24
4.8.2 Yhtäläiset mahdollisuudet ja syrjinnänvastaisuus	24
4.8.3 Tasa-arvo	25
4.8.4 Tukea horisontaalisten kriteerien integrointiin	26

1. OHJELMA-ALUEEN KUVAUS

Ohjelma-alueella on kaksi maiden välistä rajaa: meressä kulkeva raja Suomen ja Ruotsin välillä, ja Ruotsin ja Norjan välinen maaraja. Meressä kulkevaan raja-alueeseen kuuluu Merenkurkku ja sen pohjois- ja eteläpuolella olevat Pohjanlahden alueet. Merenkurkku on Pohjanlahden kapein kohta, joka on historiallisesti muodostanut luonnollisen väylän maiden välille.

Pohjanlahden meri ja saaristo ovat molemmilla puolilla oleville alueille yhteinen intressialue ja resurssi. Yhteisen geologisen historian muodostama merellinen perintö on perusta myös yhteiselle maailmanperinnölle, joka koostuu Korkeasta rannikosta ja Merenkurkun saaristosta. Maailmanperintöä hallinnoi yhteinen maailmanperintötoimikunta. Maiden rannikkojen läheisyys edellyttää myös maailmanperintöalueen ulkopuolella yhteisiä ratkaisuja, joiden avulla voidaan seurata veden laadun ja merenpohjan kasvillisuuden tilannetta. Esimerkiksi mereen perustettavat tuulivoimalat, putki- ja kaapeli-asennukset sekä muut rakenteet edellyttävät yhteydenpitoa ja koordinoitua toimenpiteitä.

Ruotsin ja Norjan välillä kulkeva raja on yksi Euroopan tunturirajoista. Tunturit muodostavat molemmille maille luontoelämys- ja virkistytymisresurssin sekä yhteisen matkailukohteen. Erilaiset tuntureille sijoitetut toiminnot, muun muassa energia- ja raaka-ainetuotanto, voivat vaikuttaa tunturimiljööseen tavalla, joka edellyttää rajat ylittäviä ratkaisuja.

Merenkurkun alueella on harjoitettu tiivistä yhteistyötä esimerkiksi elinkeinoelämän, koulutuksen ja terveydenhuollon aloilla 1970-luvulta lähtien. Yhteistyöhön ovat osallistuneet Västerbottenin lääni, Örnköldsvikin kunta sekä Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan ja Etelä-Pohjanmaan liitot. MittSkandian alueella, Ruotsin Västerbottenin ja Norjan Helgelandin (Nordland fylken eteläinen osa) välillä, on tehty yhteistyötä melkein yhtä kauan. Toiminnassa on tähdätty alueiden välisen yhteistyön ja yhteyksien parantamiseen. Keskipohjolan yhteistyöhön kuuluvat Pohjanmaan ja Etelä-Pohjanmaan liitot Suomessa sekä Västernorrlandin liitto Ruotsissa. Keskipohjolan toiminta-alueeseen kuuluu lisäksi alueita Botnia-Atlantica-alueen ulkopuolella. Myös tämä yhteistyö aloitettiin jo 1970-luvun lopulla.

Yhteistyömahdollisuudet lisääntyivät huomattavasti Suomen ja Ruotsin liittyttyä EU:hun, muun muassa koska yhteistyötä voitiin rahoittaa Interreg-varoilla. Ensin Merenkurkun-Mittskandian Interreg II A ja III A -ohjelmien piirissä vuosina 1995–1999 ja 2000–2006, ja kun ohjelmamaantiedettä laajennettiin ohjelmakaudella 2007–2013, Botnia-Atlantica-ohjelman piirissä. Ohjelmakaudella 2014–2020 tapahtuu vain pieniä, maantieteellisiä muutoksia, eikä ohjelman nimi sen vuoksi muutu.

Ohjelmakaudella 2014–2020 Botnia-Atlantica-alue kattaa kolmessa maassa kuusi aluetta/lääniä ja yhden kunnan. Suomessa siihen sisältyvät Keski-Pohjanmaan, Pohjanmaan ja Etelä-Pohjanmaan maakunnat. Ruotsista ovat mukana Västerbottenin ja Västernorrlandin läänit sekä Nordanstigin kunta Gävleborgin läänissä. Norjasta Botnia-Atlantica-alueeseen kuuluu Nordland fylke.

Myös ohjelma-alueen ulkopuolella kotipaikkaansa pitävät organisaatiot voivat osallistua hankkeisiin, jos niillä on toimipisteitä ohjelma-alueella. Lisäksi hankkeisiin voivat osallistua sellaiset ohjelma-alueen ulkopuolella sijaitsevat toimipisteet, joiden kotipaikka on ohjelma-alueella. Perusteluna on, että hankkeiden toteutuksessa on voitava hyödyntää koko organisaation osaamista. Hanketoiminnan tulee kuitenkin pääasiassa sijoittua ohjelma-alueelle ja olla sen kannalta hyödyllistä.

1.1 Ohjelma-alueella tunnistetut haasteet, mahdollisuudet ja rajat ylittävät lisäarvot

Botnia-Atlantica-alueella olevat haasteet, mahdollisuudet ja rajat ylittävät lisäarvot, joilla on merkitystä vuosien 2014–2020 rakennerahasto-ohjelman muodostamiselle, tunnistetaan Eurooppa 2020 -strategian älykkään, kestävän ja osallistavan kasvun tavoitteiden asettamista lähtökohdista.

Botnia-Atlantica-alueella on ongelmia, joita esiintyy myös monissa muissa Euroopan maissa, ja samalla alueella on suhteellisen hyvät mahdollisuudet kohdata nämä haasteet. Demograafiset muutokset ja kaupungistuminen asettavat haasteita kunnallisille palveluille, osaamisen lisäämiselle ja innovatiivisten yritysten edellytyksille ohjelma-alueen kaikissa osissa. Lisäksi aluetta koskevat myös globaalit haasteet, kuten ympäristöongelmat, ilmastonmuutos ja vaikutukset biologiseen monimuotoisuuteen. Osallistavaa kasvua jarruttavat elinkeinoelämän vino sukupuolijakauma, naisten heikompi työllisyysaste ja maahanmuuttajien vaikeudet päästä työmarkkinoille.

Ohjelma-alueen suuri innovaatiokapasiteetti antaa hyvät edellytykset vastata näihin haasteisiin. Alueiden innovaatiokapasiteetti on muutamia alueita lukuun ottamatta suuri. Innovaatiokapasiteetin erot riippuvat osaksi tutkimukseen ja kehitykseen panostettujen resurssien määrästä ja osaksi alueellisten innovaatiojärjestelmien eroista. Ohjelma-alueen alueet täydentävät toisiaan siinä, että osassa alueista tutkimus- ja kehitys (T&K) keskittyy

yrittäjiin ja osassa julkiselle sektorille. Erot tuovat esiin mahdollisuuksia kehittää rajat ylittäviä kontakteja innovaatiojärjestelmien toimijoiden välillä.

Ohjelma-alueen yliopistojen, korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten toisiaan täydentävät tutkimusympäristöt, erikoisosaaminen ja koulutukset tarjoavat uusia mahdollisuuksia. Täydentäviä tietoympäristöjä ovat esimerkiksi energiatutkimus, julkinen sektori ja hyvinvointisektori, meriympäristöt sekä informaatio- ja viestintätekniikka (ICT). Yliopistot, korkeakoulut ja tutkimuslaitokset ovat merkittäviä toimijoita alueellisissa innovaatiojärjestelmissä.

Ohjelma-alueen hyvin koulutettu väestö on resurssi, joka vahvistaa tulevaisuuden kasvumahdollisuuksia. Korkeampi koulutus on edellytys innovatiiviselle elinkeinoelämälle ja sen kapasiteetille uusien tuotteiden, uusien liiketoimintamallien ja uusien ratkaisujen kehittämiseksi. Digitalisointi on edennyt ohjelma-alueella kansainvälisesti katsoen hyvin, mikä on erinomaista uusien ratkaisujen kehittämisen kannalta.

Ohjelma-alueen talouskasvu on eurooppalaisesta näkökulmasta tarkasteltuna suurta, vaikka Euroopan pohjoisosiin sijoittuvalta ohjelma-alueelta on pitkät kuljetusmatkat suurille kansainvälisille markkinoille. Elinkeinorakenteessa on ohjelma-alueella selkeitä eroja, mikä voi antaa mahdollisuuden laajentaa elinkeinoelämää ja lisätä toimialojen monipuolisuutta. Norjassa pääpaino on yksityisissä, vähemmän erikoistuneissa palveluelinkeinoissa ja julkisissa palveluissa, kun taas valmistavassa teollisuudessa työskentelevien määrä on suhteellisen vähäinen. Ruotsin ohjelma-alueella suhteellisen suuri osa työskentelee valmistuksessa ja tuotannossa sekä hieman erikoistuneimmissa yksityisissä palveluelinkeinoissa. Ruotsin ohjelma-alueella on suhteellisesti suurin koulutussektori, ja myös muut julkiset palvelusektorit työllistävät monia. Suomen ohjelma-alueella työllisyys keskittyy enemmän maanviljelyyn, metsätalouteen, teknologiaan ja valmistukseen ja Ruotsia ja Norjaa vähemmän koulutukseen ja perusturvapalveluihin. Rungas 90 prosenttia koko ohjelma-alueen yrityksistä on mikroyrityksiä, mutta niiden osuus jalostusarvosta on vähäinen. Nämä pienyritykset tarjoavat mahdollisuuksia kasvun ja työllisyyden lisäämiseen.

Ohjelma-alueen ainutlaatuiset ja yhteiset kulttuuri-, luonto- ja kulttuuriperinnöt tarjoavat mahdollisuuksia kehittää perintöihin perustuvia elinkeinoja. Luonto- ja kulttuuriperintöihin perustuva, lisääntynyt elinkeinotoiminta voi vaikuttaa myönteisesti myös matkailuun.

Ilmastonmuutos aiheuttaa ohjelma-alueella selkeitä ympäristövaikutuksia, joilla voi olla taloudellisia, sosiaalisia ja kulttuurillisia seurauksia. Ohjelma-alueen hyvä innovaatiokapasiteetti voi vauhdittaa ympäristöpainotteista innovointia ja kasvua.

Luonnonvarojen hyödyntäminen aiheuttaa seurauksia sekä ympäristölle että ihmisille. Ohjelma-alueen innovaatiomahdollisuuksien ja yliopistojen vahvojen tutkimusalojen pohjalta voidaan kehittää yhteisiä menetelmiä luonnonvarojen hyödyntämisestä aiheutuvien vaikutusten vähentämiseksi.

Ohjelma-alueella on hyvin kehittynyt infrastruktuuri, mutta tärkeitä kuljetusväyliä on kuitenkin kehitettävä ennen kaikkea itä-länsisuuntaisen saavutettavuuden parantamiseksi. Kehittyneemmät strategiset itä-länsisuuntaiset kuljetusväylät antavat mahdollisuuden parantaa ihmisten ja tavaroiden rajat ylittävää liikkuvuutta ohjelma-alueen maiden välillä.

1.2 Ohjelman painopistealueet

Älykäs erikoistuminen edellyttää eri alueiden ainutlaatuisten ominaisuuksien ja resurssien tunnistamista sekä jokaisen alueen erityisten kilpailuetujen ja kehityspotentialin esilletuontia.

Tällöin resurssit kootaan myös tiettyjen alojen ympärille. Kaikilla ohjelma-alueen alueilla on strategioita, joissa ilmoitetaan alueen kasvuun tähtäävän työn painopisteet. Strategioissa nostetaan esiin monia ensisijaisia kehitystavoitteita. Jotkut kehitystavoitteista ovat paikallisia tai alueellisia, mutta monissa on tunnistettavissa yhteistoiminnasta aiheutuvaa, selkeää rajat ylittävää lisäarvoa.

Esimerkkejä Botnia-Atlantica-alueen painopistealueista ovat kestävä energia ja ympäristötekniikka, digitaalipalvelut, metsä ja puu, meriympäristö, elintarvikkeet, palveluala (sisältää sekä julkiset että muut palvelut, esimerkiksi miten palvelut voidaan säilyttää harvaan asutulla alueella), matkailu, kulttuurielinkeinot ja luovan alan elinkeinot sekä turvallisuus ja pelastustoimi.

Energia- ja ympäristötekniikalla on vahvaa kasvupotentiaalia ohjelma-alueella, mm. vesi- ja tuulivoiman sekä puuraaka-aineen hyvän saatavuuden ansiosta. Ohjelma-alueella on esimerkiksi bioenergia- ja tuulivoimaklustereita.

Uusien informaatio- ja viestintätekniikkaan liittyvien tuotteiden ja palvelujen kehittäminen ja käyttöönotto edistävät osaltaan hoito- ja perusturvapalvelujen ja kulttuurin saavutettavuutta sekä yrittäjyyttä ja innovaatiokehitystä. Ohjelma-alueella on esimerkiksi eTerveysteen liittyvää osaamista.

Ohjelma-alueella on paljon metsää ja kehittyntä teollisuutta puuraaka-aineen käsittelyyn. Teollisuuden tekniikka- ja palvelukehityksen tarve voi vahvistaa elinkeinoelämän kilpailukykyä. Alueella pyritään myös toimimaan kansainvälisillä markkinoilla tulevaisuuden puurakennustekniikan ja ilmastonmukaisen rakentamisen aloilla.

Ohjelma-alueella on meriympäristöön liittyvää osaamista, ja tavoitteena on luoda pitkällä aikavälillä tiiviimpää rajat ylittävää yhteydenpitoa ja pysyviä yhteistyömuotoja esimerkiksi suunnittelukysymyksissä.

Ohjelma-alueella on vahva ruokakulttuuri. Toimialaa ja alueellista ruokatuotantoa voidaan vahvistaa ohjelma-alueen toimijoiden välisellä, rajat ylittävällä eri sektoreiden välisellä yhteistoiminnalla.

Tuotteiden ja palvelujen kehittäminen pienissä yhteisöissä voi edistää myös yhteisöjen yleistä kehitystä. Terveystenhuoltoon liittyvissä innovaatioissa on myös paljon kasvu- ja kehityspotentiaalia. Tähän alaan liittyvien innovaatioiden odotetaan ehkäisevän alueen demografisen kehityksen kielteisiä vaikutuksia.

Ohjelma-alueen luonto, kulttuuri ja historia antavat yhdessä hyvät mahdollisuudet luoda tuotteita ja laadukkaita elämyselinkeinoja. Matkailu ja elämyselinkeino ovat kasvavia aloja koko ohjelma-alueella. Niillä on hyvät edellytykset kehittyä ja edistää osaltaan alueen kilpailukykyä ja työllisyyttä.

Ohjelma-alueella tehdään rajat ylittävää yhteistyötä turvallisuus- ja pelastuskysymyksissä. Lisäämällä yhteistoimintaa ja kumppanuuksia luodaan hyvät edellytykset uusien innovatiivisten tuotteiden ja palveluiden kehittämiselle.

Monilla alueilla panostetaan vahvasti myös kulttuuriin ja luoviin elinkeinoihin. Näiden elinkeinojen ja muiden sektoreiden leikkauskohdissa voi syntyä lisäarvoa.

2. TOIMINTALINJAT

2.1 Innovaatio

Tutkimusta ja kehitystä priorisoidaan ohjelma-alueen kaikkien alueiden alueellisissa kehitysstrategioissa. Strategioiden painopiste on innovaatiojärjestelmien eri toimijoiden välisten suhteiden vahvistamisessa. Tällöin tarkoitetaan innovaatioprosessissa toisistaan riippuvaisia toimijoita, verkostoja ja instituutioita. Toimijat ovat elinkeinoelämän edustajia, yliopistoja/korkeakouluja sekä julkisen ja/tai aatteellisen sektorin toimijoita, jotka ovat osallisina monimuotoisissa muodollisten ja epämuodollisten verkostojen kokonaisuuksissa. Tavoitteena on lisätä näiden toimijoiden yhteistoimintaa. Joillakin ohjelma-alueen alueilla painopiste on myös tutkimuksen ja kehityksen vahvistamisessa julkisella sektorilla, kun taas toiset priorisoivat toimijoiden kansainvälisen aseman vahvistamista.

Ohjelma-alueen innovaatioedellytyksiä voidaan parantaa. Innovaatiolla tarkoitetaan uutta tavaraa tai palvelua, uutta prosessia tai menetelmää, uutta työn organisointitapaa, uutta markkina-alueita tai uutta tapaa viestiä markkinoilla toimivien asiakkaiden ja kuluttajien kanssa sekä uutta osaamista. Alueiden välillä on suuria eroja siinä, harjoitetaanko tutkimusta ja kehitystä yksityisellä vai julkisella sektorilla. Västerbotten on ainut alue, jolla suurin osa tutkimus- ja kehitystoiminnasta sijoittuu julkiselle sektorille. Nordlandissa yksityiset ja julkiset investoinnit ovat tasapainossa, kun taas muilla alueilla tutkimus ja kehitys keskittyvät eniten yrityssektorille. Vaikka tutkimus- ja kehityspanostukset keskittyvätkin ohjelma-alueen joissakin osissa yksityissektorille, yritysten tutkimus- ja kehitystoimintaan käytettävä jalostusarvo on edelleen alhainen. Innovaatiokapasiteetin eroavuudet merkitsevät rajat ylittävää lisäarvoa, jossa heikomman innovaatiokapasiteetin omaavat yritykset voivat oppia toisilta alueilta samalla kun innovoinnissa johtavat alueet voivat vahvistaa innovaatiokapasiteettiaan edelleen muilla aloilla. Suurempi kriittinen massa voitaisiin lisäksi saavuttaa erikoisaloilla, joilla harjoitettu tutkimus on vähäistä. Yhteistoiminnan kautta voidaan muodostaa kilpailukykyisempiä tutkimusympäristöjä.

Tämän toimintalinjan valinnan tarkoituksena on vahvistaa ohjelma-alueen innovaatiokapasiteettia ja kilpailukykyä ohjelman toimintalinjojen puitteissa. Siihen voidaan päästä luomalla osaamiskeskus. Osaamiskeskus voi olla osa innovaatiojärjestelmää, mutta sen ei tarvitse kattaa kaikkia innovaatiojärjestelmän osia. Rajat ylittävissä osaamiskeskuksessa on pyrittävä pitkäaikaisten rakenteiden vakinaistamiseen. Osaamiskeskusten tulee olla tutkimuslaitosten, elinkeinoelämän ja julkisen sektorin kohtaamispaikka. Kaikkien toimijoiden ei tarvitse olla mukana osaamiskeskuksessa toiminnan alkuvaiheessa. Toiminnasta on kuitenkin selkeästi käytävä ilmi, miten siitä voi olla hyötyä kohderyhmälle (elinkeinoelämälle tai julkiselle sektorille).

Alueilla on tällä hetkellä lukuisia yliopistojen yhteishankkeita, joilla on edellytykset kehittyä osaamiskeskusiksi. Toimiva tiedonsiirto edellyttää rakenteita tärkeiden alojen tiedon ja osaamisen kokoamiseksi. Niitä voidaan luoda rajat ylittävällä yhteistoiminnalla sekä luomalla fyysisiä ja virtuaalisia kohtaamispaikkoja tutkimuslaitosten, julkisen sektorin ja elinkeinoelämän välille. Ohjelma-alueella on jo tällä hetkellä useita kehittyneitä osaamiskeskuskeskuksia, esimerkiksi sisäilmaston, vanhustenhuollon, ICT:n ja yhteiskunnallisten opintojen aloilla. Yksi ohjelma-alueen tavoitteista tulee olla nykyisten yhteistyömuotojen kehittäminen ja uusien pitkällä tähtäyksellä kestävien innovaatiokehityksen rakenteiden luominen.

Elinkeinoelämän ja akateemisen maailman välinen yhteistyö on ohjelma-alueella suhteellisen rajallista. Elinkeinoelämän kehitykselle on koko ajan tiukentuvan kilpailutilanteen vuoksi ratkaisevan tärkeää, että ohjelma-alueen yritykset panostavat enemmän tutkimukseen ja kehitykseen vähentääkseen haavoittuvuuttaan tulevaisuudessa. Tässä yhteydessä on myös

tärkeää painottaa kaiken käytettävissä olevan osaamisen hyödyntämisen tärkeyttä. Suurin osa tutkijoista on miehiä, ja heidän osuutensa on erityisen korkea helpommin kaupallistettavilla alueilla kuten tekniikka ja luonnontieteet.

Ohjelmien toimet tulee suunnata siten, että niissä hyödynnetään eri ryhmien innovaatiokapasiteettia. Liian heterogeeniset ryhmät vaikuttavat haitallisesti innovaatiokehitykseen. Eri ryhmien rahoitusmahdollisuuksissa on lisäksi eroa, koska ulkomaalaistaustaisten ryhmien on vaikeaa houkutella pääomaa.

Ohjelma-alueelle on leimallista suuri julkinen sektori, jonka innovaatiokyvyn lisäämisellä on ratkaiseva merkitys mahdollisuudelle kehittää kestäviä tuotteita ja palveluja kasvun ja yhteiskunnallisen hyödyn lisäämiseksi. Ohjelma-alueella on selkeästi sukupuolen mukaan jakautuneet työmarkkinat: esimerkiksi julkisella sektorilla työskentelee enemmän naisia kuin miehiä. Tilanne edellyttää sukupuolijakauman tasoittamiseen tähtääviä panostuksia, koska innovoinnin todennäköisyyden tiedetään miltei kaksinkertaistuvan sukupuolijakaumaltaan tasapuolisissa organisaatioissa. Julkinen sektori voi vauhdittaa sekä innovaatioiden kehittämistä että niiden käyttöä luomalla innovatiivisen yhteiskuntailmapiirin, jossa sääntöjä ja ohjausvälineitä voidaan käyttää innovatiivisen ajattelun ja kehityksen palkitsemiseen, myös elinkeinoelämässä.

Alueilla on useita yhteisiä haasteita, muun muassa ilmastonmuutos ja sen vaikutus yhteiseen ympäristöön. Muita yhteisiä haasteita ovat ohjelma-alueen väestön ikääntymisen ja asukasmäärältään pienten kuntien väestökadon aiheuttamat demografiset muutokset. Innovatiivisten julkisten palvelujen kehittäminen on Botnia-Atlantican ohjelma-alueella tärkeää alueen demograafisten haasteiden vuoksi. Julkinen toiminta voi edistää ratkaisujen kehittämistä sekä omiin ongelmiin että yhteiskuntaa kohtaaviin suuriin haasteisiin. Tärkeänä edellytyksenä ratkaisujen löytymiseen on, että julkiset toimijat tekevät läheistä yhteistyötä elinkeinoelämän sekä tutkijoiden ja akateemisten toimijoiden kanssa.

Ohjelma-alueella voidaan vahvistaa innovointia ja tutkimusta pienissä ja keskisuurissa yrityksissä osallistamalla kunnat ja muut julkiset toimijat rajat ylittävään yhteistyöhön, jonka tavoitteena on löytää demografisten haasteiden kohtaamisessa tarvittavia innovatiivisia ratkaisuja. Julkisten toimijoiden yhteisten haasteiden edessä harjoittama rajat ylittävä yhteistoiminta voi luoda innovatiivisille ratkaisuille kysyntää.

Ohjelma-alueella on edellytyksiä ympäristöpainotteiseen kehitykseen, joka perustuu raaka-aineiden ja koulutetun väestön saatavuuteen. Kehittämällä innovatiivisia ratkaisuja kaikilla ensisijaisilla kehitysalueilla luodaan mahdollisuuksia kilpailukyvyn vahvistamiseen, kun ilmastomyönteisten ja ympäristöä vähemmän kuormittavien tuotteiden kansainvälisen kysynnän uskotaan kasvavan.

Kokonaisuutena tarkastellen ohjelma-alueella on mahdollisuuksia luoda lisäarvoa edistämällä rajat ylittävän tiedonsiirron rakenteita, kehittämällä yhteistyötä tietoa omaavien organisaatioiden ja elinkeinoelämän välillä sekä lisäämällä julkisten toimijoiden kapasiteettia ottaa käyttöön innovatiivisia ratkaisuja ohjelma-aluetta kohtaavien demografisten ja ympäristöön liittyvien haasteiden edessä.

Tätä toimintalinjaa koskee erityisesti se, että hankkeet, jotka on jalkautettu tutkimuslaitoksiin, elinkeinoelämään sekä julkiselle sektorille, ovat etusijalla sellaisiin hankkeisiin nähden, joissa tällaista yhteistoimintaa on vähemmän.

Toimintalinjassa ovat etusijalla seuraavilla aloilla toteutetut hankkeet: kestävä energia ja ympäristötekniikka, digitaalipalvelut, metsä ja puu, meriympäristö, elintarvikkeet, palveluala (sisältää sekä julkiset että muut palvelut, esimerkiksi miten palvelut voidaan säilyttää harvaan

asutulla alueella), matkailu, kulttuurielinkeinot ja luovan alan elinkeinot sekä turvallisuus ja pelastustoimi.

2.1.1 Erityistavoite 1: Kehitetään pitkällä aikavälillä kestäviä osaamiskeskkuksia

Ohjelma-alueen innovaatiokyky on tärkeä ohjelma-alueen pitkäjänteiselle kehitykselle, kyvyille kohdata nopeita yhteiskunnallisia muutoksia sekä globaalin kilpailukyvyyn lisäämiselle. Tärkeä edellytys hyvän innovaatiokyvyn saavuttamiselle ovat vahvat tutkimus- ja innovaatorakenteet.

Ohjelma voi edistää pitkällä aikavälillä kestävien innovaatorakenteiden luomista kehittämällä yhteistoimintaa ohjelma-alueen priorisoiduilla kehitysalueilla. Lisääntynyt yhteistoiminta ohjelma-alueella lisää kriittisen massan ja toimijoiden määrää. Kokoamalla rajat ylittävää tutkimusyhteistyötä osaamiskeskkuksiin luodaan kestävä kehityksen mahdollisuuksia aloilla, joilla asianomaiset alueet eivät pääsisi yhtä pitkälle omin avuin.

Ohjelman tulee edistää useampien osaamiskeskusten luomista, joissa yliopistot/tutkimuslaitokset, elinkeinoelämän edustajat, viranomaiset ja ympäröivä yhteiskunta voivat tavata virtuaalisissa ja fyysisissä solmukohtissa lisätäkseen kansainvälistä kilpailukykyään alueella. Uudenlaista yhteistyötä toimialojen ja sektoreiden välillä on edistettävä.

Mahdollisuus osallistua innovaatiota edistäviin järjestelmiin ja ympäristöihin on rajallisempi alueilla, joiden liikenneyhteydet ovat puutteelliset. Tällöin voidaan ottaa avuksi virtuaaliset osaamiskeskukset, jotka mahdollistavat yhteistoiminnan myös etäältä. Näin voidaan kompensoida pitkien välimatkojen aiheuttamat haitat.

Toivottavat tulokset:

- *Kilpailukykyiset innovaatioympäristöt*
- *Pitkällä aikavälillä kestävät innovaatorakenteet*

Ohjelman varoja voidaan käyttää virtuaalisten osaamiskeskusten rakentamiseen ja kehittämiseen tiedon hankkimiseksi ja jalostamiseksi rajat ylittävällä tavalla. Osaamiskeskuksen toiminnassa tulee keskittyä yhteen tai muutamaankin tieteenalaan. Osaamiskeskuksen tavoitteena on ylläpitää toimintaa sekä hankkeen aikana että hankkeen päätyttyä.

Esimerkkejä toimenpiteistä, joita voidaan tukea ohjelmassa:

- *Esimerkiksi tutkimuslaitosten, elinkeinoelämän ja/tai julkisen sektorin välinen yhteistoiminta pitkällä aikavälillä kestävien rajat ylittävien verkostojen ja/tai klustereiden luomiseksi*
- *Innovaatioprosesseja ja molemminpuolista oppimista tukevien areenoiden ja työkalujen luominen*
- *Fyysisten ja virtuaalisten kohtauspaikkojen kehittäminen, mikä luo edellytykset innovatiivisten ratkaisujen kehittämiseksi tuotteiden, palvelujen ja menetelmien kehitystä varten.*

Tuensaajia voivat olla esimerkiksi yliopistot, korkeakoulut ja tutkimuslaitokset, elinkeinoelämän organisaatiot ja julkiset toiminnot.

Kohderyhmä koostuu yliopistoista, korkeakouluista ja tutkimuslaitoksista, elinkeinoelämästä ja julkisista toiminnoista.

Hankkeissa seurataan seuraavia indikaattoreita.

- *Rajat ylittävään osaamiskeskukseen osallistuvien tutkimuslaitosten määrä*
- *Rajat ylittävään osaamiskeskukseen osallistuvien yritysten määrä*
- *Rajat ylittävään osaamiskeskukseen osallistuvien julkisten organisaatioiden määrä (tutkimuslaitoksia lukuun ottamatta)*

2.1.2 Erityistavoite 2: Innovatiivisten ratkaisujen lisääntynyt käyttö

Ohjelma suuntautuu rinnakkain vahvistuneiden innovaatorakenteiden ja innovatiivisemman elinkeinoelämän kanssa panostuksiin, joiden tarkoituksena on stimuloida innovatiivista elinkeinoelämää ja innovatiivisten sovellusten lisääntynyttä käyttöä.

Yksi ohjelma-alueen haasteista on tutkimuksen alhainen kaupallistamisaste, minkä vuoksi alueella on tarvetta tukea elinkeinoelämän tutkimus- ja kehitysinvestointeja. Ohjelman tulee tukea tutkimusyhteistyötä ja prosesseja, jotka johtavat innovaatioiden kaupallistamisen lisäämiseen. Tuki voidaan toteuttaa läheisessä yhteistyössä julkisen sektorin ja elinkeinoelämän kanssa näiden tarpeet huomioiden. Panostusten tulee osaltaan edistää tutkimustulosten sekä ideoiden ja tiedon hyödyntämistä yrityksissä ja julkisella sektorilla.

Innovatiivisten ratkaisujen käyttöä voidaan lisätä vahvistamalla julkisen sektorin kykyä kehittää ja käyttää sellaisia ratkaisuja. Julkisten palvelujen tulee olla itsessään innovatiivisia ja julkisten toimijoiden on aktiivisesti osallistuttava innovatiivisten ratkaisujen löytämiseen. Julkisella sektorilla on runsaasti potentiaalia kehittyä innovoinnin vauhdittajaksi. Julkisessa toiminnassa voidaan asettaa poliittisia tavoitteita, vaikuttaa standardien muotoiluun, lisätä julkisen tiedon saatavuutta, suunnitella hankintaprosessit siten, että ne luovat edellytyksiä uusille ratkaisuille, toteuttaa innovatiivisia hankintoja tai laatia yhteiskuntasuunnittelun prosesseja, jotka edistävät uusien ratkaisujen käyttöönottoa esim. terveydenhuollossa.

Toivottavat tulokset:

- *Uusia innovatiivisia ratkaisuja (esimerkiksi tuotteita, palveluja ja menetelmiä) on kokeiltu ja toimivia ratkaisuja on otettu käyttöön.*
- *Ohjelma-alueen elinkeinoelämän kilpailukyky on kehittynyt*
- *Innovaatioiden kaupallistaminen on lisääntynyt*

Esimerkkejä toimenpiteistä, joita voidaan tukea ohjelmassa:

- *Kysynnän edistäminen ja uusien yksityiselle ja julkiselle sektorille suunniteltujen ratkaisujen tarjoaminen esim. stimuloimalla julkisen sektorin työskentelyä innovatiivisten prosessien parissa.*
- *Yhteistoiminta uusien tuotteiden ja palvelujen kehittämiseksi.*
- *Tutkimustulosten, ideoiden ja tiedon hyödyntämistä yrityksissä/organisaatioissa tukevat aktiviteetit.*

Tuensaajia voivat olla esimerkiksi yliopistot, korkeakoulut ja tutkimuslaitokset, elinkeinoelämän organisaatiot ja julkiset toiminnot.

Kohderyhmä koostuu yliopistoista, korkeakouluista ja tutkimuslaitoksista, yrityksistä, elinkeinoelämän organisaatioista ja julkisista toiminnoista.

Hankkeissa seurataan seuraavia indikaattoreita.

- *Niiden yritysten lukumäärä, jotka ovat saaneet tukea uusien tuotteiden tuomiseksi markkinoille*
- *Niiden yritysten lukumäärä, jotka ovat saaneet tukea uusien tuotteiden tuomiseksi markkinoille*
- *Hankkeessa kehitettyjen tuotteiden, palvelujen tai menetelmien lukumäärä*
- *Hankkeeseen osallistuvien yritysten ja organisaatioiden määrä, jotka tuovat markkinoille uusia tuotteita tai palveluja*

2.2 Toimintalinja Elinkeinoelämä

Kansainvälistäminen esimerkiksi vientiä lisäämällä nähdään keinona lisätä pk-yritysten kasvua. Toisena keinona ovat osaamista parantavat panostukset. Panostaminen digitaalisiin palveluihin ja liikemalleihin tuodaan esiin keinona parantaa pk-yritysten kilpailukykyä. Sosiaalinen yrittäjyys mainitaan mahdollisuutena hyödyntää aatteellisen sektorin sisältämät kehitysmahdollisuudet. Samalla se voisi lisätä kaukana työmarkkinoiden ulkopuolella olevien naisten ja miesten mahdollisuutta osallisuuteen. Ulkomaalaistaustaisten työllisyysaste on koko alueella alhaisempi kuin tämän alueen maissa syntyneiden keskuudessa. Monien erilaisten (eri sukupuoli, etninen tausta jne.) ihmisten osallistaminen laajentaa viitekehystä ja edistää luovaa ilmapiiriä, mikä osaltaan lisää mahdollisuuksia saavuttaa uusia markkinoita ja laajentaa rekrytointipohjaa.

Pienten ja keskisuurten yritysten kilpailukyvyyn vahvistaminen on tärkeä osa Eurooppa 2020 -strategiaa. Ohjelma-alueella on runsaasti pienyrityksiä, ja niiden kilpailukyvyyn parantaminen vaikuttaisi myönteisesti työllistymiseen ja talouskasvuun. Pienten ja keskisuurten yritysten kilpailukykyä voidaan vahvistaa rajat ylittävällä yhteistoiminnalla, jonka lähtökohtana ovat ohjelma-alueen alueiden elinkeinorakenteen erot ja samankaltaisuudet. Yritystenvälinen yhteistoiminta parantaa pk-yritysten edellytyksiä lisätä liikevaihtoaan, innovaatiokapasiteettiaan sekä mahdollisuuksiaan toimia suuremmalla markkina-alueella. Lisääntynyt yhteistoiminta tarjoaa lisäksi mahdollisuuden kansainvälisiin kontakteihin sekä kokemustenvaihtoon sellaisten yritysten kanssa, joilla on samantapaista tai täydentävää osaamista.

Pienten ja keskisuurten yritysten kansainvälistymisaste vaihtelee ohjelma-alueen eri maiden välillä. Rajat ylittävä kaupankäynti ja yhteistoiminta edistäisivät alueen yritysten kasvua, mutta lisääntynyt yhteistoiminta ohjelma-alueella lisäisi myös kriittisen massan määrää ja edellytyksiä rakentaa yhteisiä rakenteita, joiden avulla pienet yritykset pääsisivät kansainvälisille markkinoille Itämeren ympärillä, Manner-Euroopassa ja muualla maailmassa. Kriittisen massan saavuttaminen on siten mahdollista myös erikoistuneilla aloilla.

Ohjelma-alueen yritysten välinen yhteistoiminta ei ole niin kehittynyttä kuin se voisi olla. Kehitystä jarruttavat kieliesteet, kulttuurierot ja alueen puutteelliset liikenneyhteydet. Sen

vuoksi tarvitaan yhteistoimintaan kannustavia ja nykyisten esteiden poistamiseen tähtäviä toimenpiteitä.

Ohjelma-alueen elinkeinorakenteen selkeät erot näkyvät mm. palvelu- ja tuotantoeinkeinojen välisessä suhteessa. Tässä on mahdollisuus kehittää yhteistoimintamuotoja ohjelma-alueen alueiden välillä. Yhteistoiminnan avulla voidaan hyödyntää täydentävää osaamista ja kehittää siten erikoistuneita elinkeinoja, mikä on yhä tärkeämpää siirryttäessä tietoperustaiseen talouteen. Joillakin alueilla pääpaino on julkisella sektorilla, jossa voi olla tilaa uusille tavoille hyödyntää julkista sektoria kehityksen vauhdittajana innovatiivisen ja kestävän elinkeinoelämän kehittämisessä.

Koko ohjelma-alueella on rajat ylittävää lisäarvoa ja kehityspotentiaalia vahvistaa pk-yritysten yhteistoimintakyky ohjelma-alueella ja kasvaa siten paikallisilla, alueellisilla ja kansainvälisillä markkinoilla.

Toimintalinjassa ovat etusijalla seuraavilla aloilla toteutetut hankkeet: kestävä energia ja ympäristötekniikka, digitaalipalvelut, metsä ja puu, meriympäristö, elintarvikkeet, palveluala (sisältää sekä julkiset että muut palvelut, esimerkiksi miten palvelut voidaan säilyttää harvaan asutulla alueella), matkailu, kulttuurielinkeinot ja luovan alan elinkeinot sekä turvallisuus ja pelastustoimi.

2.2.1 Erityistavoite: Suurempi kapasiteetti tehdä rajat ylittävää liiketoimintayhteistyötä

Rajat ylittävä yhteistyö voi tarjota ohjelma-alueen yrityksille mahdollisuuden löytää synergiaetuja ja täydentävää osaamista ohjelma-alueen eriytyneen elinkeinorakenteen ansiosta. Kehittämällä rajat ylittävälle yhteistyölle menetelmiä ja malleja ja uusia liiketoimintakonsepteja voidaan saavuttaa lisäkapasiteettia rajat ylittävälle liiketoimintayhteistyölle.

Koko ohjelma-alueelle yhteinen haaste on lisätä pienten yritysten osaamista uusille markkinoille suunnattujen menetelmien ja liiketoimintamallien kehittämiseksi. Maiden välillä on myös kaupan kehittämispotentiaalia. Vaikka maat ovat lähellä toisiaan, niiden välistä yhteistyötä vaikeuttavat kuljetusongelmat sekä kielelliset ja yrityskulttuuriin liittyvät erilaisuudet. Panostuksia tarvitaan pysyvien liiketoimintakontaktien luomiseksi sekä uusille markkinoille johtavien kanavien löytämiseksi. Uusi tekniikka ja uusien liiketoimintamallien käyttö voivat olla erityisen tärkeitä ohjelma-alueen liikenneongelmien torjumiseksi.

Pk-yritykset toimivat usein suhteellisen pienillä lähimarkkinoilla. Tämän seurauksena niiltä puuttuu kriittinen massa, innovaatiokapasiteettia ja kykyä hyödyntää uutta tekniikkaa. Nämä epäkohdat voidaan korjata lisäämällä rajat ylittävää yhteistoimintaa ja edistää siten yrityksen kasvua.

Ohjelma-alueen myönteinen kehittyminen pitkällä aikavälillä edellyttää kuitenkin, että ohjelma-alueen elinkeinoelämän perustana olevia pk-yrityksiä vahvistetaan. Elinkeinoelämän eriyttäminen ja kestävien tuotteiden ja palvelujen kehittäminen on edellytys pitkäjänteiselle talouskasvulle. Elinkeinoelämän kilpailukykyä vahvistetaan kokemustenvaihdolla, yhteistoiminnalla, kaupankäynnillä ja ohjelma-alueen kansainvälisillä kontakteilla.

Toivottavat tulokset:

- *Kehittyneet yhteistyömuodot ovat lisänneet ohjelma-alueen yritysten kilpailukykyä*

- *Lisääntyneet kontaktit ohjelma-alueen elinkeinoelämän toimijoiden välillä*

Esimerkkejä toimenpiteistä, joita voidaan tukea ohjelmassa:

- *Neuvontaa ja tietoa lisäävää toimintaa pk-yrityksille kansainvälistymiseen liittyvistä asioista*
- *Osaamisalueiltaan toisiaan täydentävien yritysten yhteistoimintaan kannustavat aktiviteetit yritysten innovaatiokyvyn stimuloimiseksi*
- *Rajat ylittävän yhteistoiminnan menetelmien ja liiketoimintamallien kehittämiseksi tähtäävät aktiviteetit*
- *Ohjelma-alueen maiden ja alueen ulkopuolisten markkinoiden välisen kaupankäynnin kehittämiseen ja rajat ylittävän liiketoimintayhteistyön vaikeuksien voittamiseen tähtäävät aktiviteetit*
- *Yhteiset markkina-aktiviteetit, esimerkiksi kartoitus*

Tuensaajia voivat olla esimerkiksi elinkeinoelämän organisaatiot ja julkiset toiminnot.

Kohderyhmä koostuu yrityksistä ja kuluttajista.

Hankkeissa seurataan seuraavia indikaattoreita.

- *Muuta kuin rahallista tukea saavien yritysten määrä*
- *Muuta kuin rahallista tukea/avustusta saavien yritysten määrä*

2.3 Toimintalinja Ympäristö

Ohjelmassa priorisoidaan luonto- ja kulttuuriympäristöjen kehittämistä, mikä myös lisää alueen vetovoimaisuutta asuinpaikkana ja matkailukohteena. Alueen luontoresurssien kestävään hallintaan perustuvaa kestävää yrittäjyyttä pidetään toivottavana.

Luonto- tai kulttuuriperinnöillä tarkoitetaan ihmisen tai maapallon historiasta kertovia ainutlaatuisia kulttuuri- tai luonnonhistoriallisia ympäristöjä. Jotta nämä ympäristöt säilyisivät sukupolvelta toiselle, on tärkeää suojella niitä rappeutumiselta ja tuhoutumiselta. Lisäksi ne on tuotava yhä useamman ulottuville.

Kulttuuriperintö ei ole pysyvää, vaan se muuttuu koko ajan ja sisältää sekä materiaalisia että immateriaalisia ilmentymiä. Kysymyksessä voivat olla perinteet, kieli, taideteokset, historialliset jäänteet, arkisto- ja esineistökohteet sekä sukupolvelta toiselle siirtyvät kulttuurimaisemat. Kulttuuriperintöjä luodaan ja muokataan koko ajan, mikä luo tarvetta uusille ilmenemismuodoille julkisuudessa. Tällaisia ovat esimerkiksi toisista maanosista tulevien ihmisten edustama kulttuuriperintö. Syrjäytyneiden ryhmien kulttuuriperintö jää vähemmälle huomiolle julkisuudessa ja julkisessa keskustelussa. Naisten työtä ja käsityötuotteita on perinteisesti lähes aina pidetty alempiarvoisina.

Kaikissa Botnia-Atlantica-alueen kolmessa maassa on UNESCO:n valitsemia maailmanperintökohteita. Ohjelma-alueella on Vegaskärgårdenin kulttuuriperintö Norjassa

sekä Ruotsin ja Suomen yhteinen luonnonperintökohde Korkea rannikko/Merenkurkun saaristo molemmin puolin Pohjanlahtea. Yhteiset maailmanperintöalueet ovat Botnia-Atlantica-alueelle resurssi, ja niiden maailmanlaajuisesta ainutlaatuisuudesta tiedottaminen lisää ohjelma-alueen vetovoimaa. Ohjelma-alueella on edellytyksiä sekä yhteisten maailmanperintöalueiden että myös muiden ainutlaatuisten luonto- ja kulttuuriperintöalueiden yhteiselle kehitykselle, saavutettavuuden parantamiselle ja kaupallistamiselle.

Edellisellä ohjelmakaudella on toteutettu luonto- ja kulttuuriperintöihin liittyviä yhteistyöhankkeita. Ne voidaan jakaa kahdenlaisiin toimintoihin: menetelmien kehittäminen muinaisjäännösten säilyttämiseksi ja ohjelma-alueen maailmanperintöjen välisen yhteyden luomiseksi.

Maantieteelliseen ohjelma-alueeseen sisältyy mm. saaristoa, tuntureita ja pitkän historian omaavia yhteisöjä. Luonnonvarojen tuottava hyödyntäminen antaa mahdollisuuden taloudelliselle kasvulle. Samalla se vaikuttaa epäsuotuisasti luonnonvaroihin ja biologiseen monimuotoisuuteen, mistä on kyseisille yhteisöille myös sosiaalisia vaikutuksia. Ohjelma-alueella on suojelun arvoisia luontoympäristöjä, joiden suojelussa sovelletaan eri alueilla erisuuntaisia ja eri näkökulmiin pohjautuvia toimia. Norjassa luonnonsuojelussa pyritään ennen kaikkea säilyttämään ekosysteemit ja tarjoamaan samalla mahdollisuus alueiden virkistyskäyttöön ja kestävään elinkeinokehitykseen. Ruotsissa pääpaino on erämaiden suojelussa. Ruotsin alueen sisämaassa sijaitsevilla metsäalueilla on hajanaisia luonnonsuojelualueita, ja Suomen alueen rannikolla ja sisämaassa on runsaasti suojeltuja luontoympäristöjä.

Selkeintä rajat ylittävää lisäarvoa on yhteisissä luonnonvaroissa, joita ovat ennen kaikkea Pohjanlahti mutta myös Ruotsia ja Norjaa yhdistävä tunturijono. Niiden sisältämä lisäarvo voidaan realisoida varmistamalla yhteisten luontoresurssien suojelu ja käyttämällä tällöin hyväksi mm. eri toimijoiden osaamista. Maiden rajojen yli toteutettu yhteistoiminta voi tuoda mukanaan myös tehostamis- ja koordinoitietuja.

Ohjelma-alueella on runsaasti osaamista ja kokemusta merien, vesistöjen ja merenpohjan kartoittamisessa sekä ympäristön parantamisessa ja suojelussa. Aiheisiin liittyvät aikaisemmat hankkeet ovat osaltaan rakentaneet ja vahvistaneet teemaan liittyvää alueellista osaamispääomaa¹. Aikaisemmin tehtyjä panostuksia on myös tarpeen täydentää ja kehittää edelleen.

Kokonaisuutena tarkastellen ohjelma-alueella on mahdollisuuksia luoda lisäarvoa kehittämällä luonto- ja kulttuuriperintöjä kestäväällä tavalla sekä suojelemalla ohjelma-alueen biologista monimuotoisuutta.

Toimintalinjassa etusijalla ovat seuraavat alueet: kestävä energia ja ympäristötekniikka, digitaalipalvelut, metsä ja puu, meriympäristö, matkailu, kulttuurielinkeinot ja luovan alan elinkeinot sekä turvallisuus ja pelastustoimi.

¹ Euroopan meri- ja kalastusrahaston osarahoittama yleisempi hanke Plan Bothnia on esimerkki suunnittelutyökäytöstä, joka voi edistää alueen kehittymistä jatkossa.

2.3.1 Erityistavoite 1: Luonto- ja kulttuuriperintöjen kestävän hyödyntämisen lisääminen

Ohjelma-alueella on ainutlaatuinen miljöo sekä luonto- ja kulttuuriresursseja, joita on käsiteltävä kestäväällä tavalla. Jotkut niistä ovat myös rajat ylittäviä.

Ohjelma-alueella on yhteisiä intressejä luonto- ja kulttuuriperintöjen edistämässä ja niiden kestävässä kehittämisessä. Rajat ylittävän yhteistoiminnan avulla voidaan vaihtaa tietoa, mikä voi johtaa esimerkiksi uusien sekä jo hyväksi havaittujen menetelmien kehittämiseen luonto- ja kulttuuriympäristöjen saavutettavuuden parantamiseksi.

Ihmisiä voidaan auttaa ymmärtämään luonto- ja kulttuuriperintöjä paremmin kehittämällä niitä edelleen ja tuomalla ne useampien ulottuville. Ohjelma-alueella olevia luonto- ja kulttuuriperintöjen muodostamia resursseja voidaan käyttää lisäämään alueen vetovoimaa ja yrittäjyyttä sekä näihin resursseihin perustuvaa matkailua. Jatkamalla luonto- ja kulttuuriperintöjen kehittämistä ne voidaan tuoda yhä useampien ulottuville, mikä vahvistaa myös sitoutuneisuutta perintöjen suojele- ja kehitystyöhön.

Alueella on kehityspotentiaalia alueen poikkisektorisen yhteistyön kautta, esimerkiksi luonto- ja kulttuuriperintöjen kehitys voidaan kytkeä uuteen ICT-tekniikkaan.

Toivottavat tulokset:

- *Luonto- ja kulttuuriperinnöt ovat useampien saavutettavissa kestäväällä tavalla*
- *Enemmän ohjelma-alueen luonto- ja kulttuuriperintöön liittyviä matkailuyrityksiä ja -tuotteita*
- *Kehittynyt yhteistyö luonto- ja kulttuuriperintöjen suojelemiseksi*

Esimerkkejä toimenpiteistä, joita voidaan tukea ohjelmassa:

- *Botnia-Atlantica-alueen maailmanperintöjen sekä potentiaalisten maailmanperintökohteiden yhteinen kehittäminen*
- *Menetelmien kehittäminen luonto- ja kulttuuriperintöjen kehittämiseksi ja säilyttämiseksi sekä niiden saavutettavuuden parantamiseksi*
- *Yhteistyötä edistävät panostukset luonto- ja kulttuuriperintöjen kehittämiseksi vetovoimaisiksi käyntikohteiksi, esimerkiksi innovatiivisten teknisten ratkaisujen avulla*
- *Maantieteellisiä luontoalueita ja kulttuuriperintöjä kehittävät hankkeet kestävää virkistyskäyttöä ja kestävää matkailua varten.*
- *Luonto- ja kulttuuriperintöön perustuvan kestävän kaupallisen konseptin kehittäminen*

Tuensaajia voivat olla esimerkiksi yliopistot, korkeakoulut ja tutkimuslaitokset, julkiset organisaatiot ja elinkeinoelämän organisaatiot.

Kohderyhmä koostuu luonto- ja kulttuuriperintöjä hallinnoivista yrityksistä, yleisöstä ja organisaatioista sekä muista edunsaajista.

Hankkeissa seurataan seuraavia indikaattoreita.

- *Luonto- ja kulttuuriperintöjen säilyttämiseksi ja kehittämiseksi tehtävään rajat ylittävään yhteistyöhön osallistuneiden organisaatioiden/yritysten määrä.*

2.3.2 Erityistavoite 2: Parempi valmius käsitellä ympäristöhaasteita meri-, rannikko- ja tunturialueilla sekä mereen valuvissa vesistöissä

Luonnonvarojen säästäminen tuleville sukupolville edellyttää tukitoimia, jotka lisäävät kykyämme ymmärtää biologista monimuotoisuutta ja ekosysteemipalveluja. Siten voimme edistää sekä haitallisten vaikutusten korjaamista että panostamista ehkäiseviin toimenpiteisiin. Luonnon suojeluun, säilyttämiseen ja ennalleen saattamiseen perustuva vihreä infrastruktuuri on työkalu, jolla on myönteisiä ekologisia, taloudellisia ja sosiaalisia vaikutuksia. Rajat ylittävää yhteistoimintaa on vahvistettava, koska yhteinen valmius on edellytys nykyisten ekosysteemien haavoittuvuuden vähentämiseksi ja tulevien ympäristöhaasteiden kohtaamiseksi.

Alueella on yhteisiä ympäristö- ja luontoresursseja, jotka edellyttävät yhteisiä toimia. Rajat ylittävällä yhteistoiminnalla voidaan lisätä kapasiteettia jakaa tietoa, inventoida, kehittää menetelmiä ja tehdä yhteistyötä onnettomuuksien ehkäisemiseksi.

Lisäksi alueella on esimerkiksi ympäristöön vaikuttavaan elinkeinotoimintaan liittyviä yhteistoimintamahdollisuuksia.

Toivottavat tulokset:

- *Monien meri-, rannikko- ja tunturialueiden sekä mereen valuvien vesistöjen suojelua ja/tai hallintotoimia on kehitetty ja parannettu*

Ohjelman varoja voidaan käyttää ohjelma-alueen meri-, rannikko- ja tunturialueiden ympäristönsuojelun parantamiseen. Varojen avulla voidaan myös rahoittaa toimenpiteitä mereen valuvien vesistöjen vedenlaadun parantamiseksi.

Esimerkkejä toimenpiteistä, joita voidaan tukea ohjelmassa:

- *Yhteistyö uusien luontoympäristöjen säilyttämiseen ja kehittämiseen tähtäävien menetelmien luomiseksi.*
- *Yhteistyö tiedon hankkimiseksi, inventoimiseksi ja menetelmien kehittämiseksi.*
- *Yhteistyö onnettomuuksien ehkäisemiseksi ja onnettomuuksien aiheuttamien ympäristövaikutusten vähentäminen.*
- *Yhteistyö esimerkiksi maanvyöryjen, tulvien ja muiden katastrofien aiheuttamien vaikutusten vähentäminen.*

Tuensaajia voivat olla esimerkiksi yliopistot, korkeakoulut ja tutkimuslaitokset, julkiset viranomaiset ja luonnonsuojelujärjestöt.

Kohderyhmä koostuu julkisista organisaatioista ja yleisöstä.

Hankkeissa seurataan seuraavia indikaattoreita.

- *Rajat ylittävät ratkaisut ja/tai menetelmät ohjelma-alueen luontoympäristöjen säilyttämiseksi.*

2.4 Toimintalinja Kuljetus

Alueet priorisoivat kehitysstrategioissaan strategiseen suunnitteluun liittyvän yhteistoiminnan vahvistamista sekä henkilö- ja tavaraliikenteeseen liittyvien toimintasuunnitelmien kehittämistä.

Itä-länsisuuntaisten kuljetusyhteyksien kehittäminen on edellytys rajat ylittävälle yhteistoiminnalle esimerkiksi elinkeinoelämän, matkailun ja sairaanhoidon aloilla. Tällainen kehitys parantaisi myös mahdollisuuksia järjestää kestäviä kuljetuksia Skandinavian pohjoisosissa.

Kuljetussektorilla, erityisesti tavarankuljetuksessa ja logistiikassa, on sukupuolen mukaan jakautuneet työmarkkinat. Naiset ja miehet hyödyntävät kuljetusjärjestelmää lisäksi eri tavoin. Erot näkyvät matkojen lukumäärässä ja pituudessa, siirtymiseen kuluvassa ajassa ja matkustustavan valinnassa. Yhteiskunnallistaloudellisilta edellytyksiltään heikommät ryhmät ovat muita ryhmiä riippuvaisempia julkisista kulkuyhteyksistä. Tasa-arvon, yhtäläisten mahdollisuuksien ja syrjinnänvastaisuuden edistämiseksi ohjelmassa pyritään kehittämään monille eri ryhmille käyttökelpoisia liikenneratkaisuja.

Ohjelma-alueella oleva kuljetusväylä ulottuu Norjasta Atlantin rannikolta Pohjois-Ruotsin ja Suomen läpi idän suuntaan. Väylää on kuitenkin kehitettävä edelleen. Vahvistettu itä-länsisuuntainen yhteys sekä siihen liittyvä kuljetuslogistiikan kehittäminen ja kuljetusmarkkinoiden toimijoiden välinen yhteistoiminta edistäisivät maiden välistä vuorovaikutusta. Rajat ylittävän yhteistyön kannalta on tärkeää yhdistää eri liikennemuodot siten, että syntyy joustavia ja nopeita yhteyksiä.

Merenkurkun yhteys on ainut säännöllinen yhteys tavara- ja henkilöliikenteelle Pohjanlahden yli. Myös EU-komissio pitää yhteyttä tärkeänä osana Botnian käytävää. Yhteys on häiriöherkkä, koska sitä käyttävä väestöpohja on pieni ja talvella vaikeat liikenneolosuhteet voivat aiheuttaa siinä katkoksia. Autolauttayhteys on tärkeä myös ympäristön kannalta. Monet kuorma-autokuljetukset ajetaan maanteitse Haaparannan kautta, mikä kuormittaa sekä tieverkostoa että ympäristöä. Merenkurkun liikenne voi olla erittäin tärkeä myös ohjelma-alueen norjalaisten alueiden teollisuudelle, lähinnä tuotteitaan itään myyvälle kalastusteollisuudelle.

Siirtyminen kestäviin tavara- ja henkilökuljetuksiin edellyttää kuljetusalan fossiiliriippuvuuden vähentämistä, tehokkaampaa logistiikkaa ja tehokkaampia ajoneuvoja. Merenkurkun yhteyden vahvistaminen vähentäisi Ruotsin ja Suomen välisiä maantiekuljetuksia ja siten myös päästöhaittoja.

Tieverkostossa on sekä pohjois-etelä- että itä-länsisuuntaisia yhteyksiä. Ainoat rajat ylittävät liikenneväylät ovat Ruotsin ja Norjan välisellä rajalla kulkevat kolme tieväylää sekä Vaasan ja Uumajan välinen autolauttayhteys. E12, joka on äskettäin määritelty osaksi eurooppalaista TEN-T-kuljetusverkostoa, kulkee Botnia-Atlantican ohjelma-alueen läpi ja yhdistää alueen kolme maata solmukohdissa Vaasa, Uumaja ja Mo i Rana. Ruotsin sisäosien kautta kulkevan

tieverkoston laadussa on puutteellisuuksia. Norjan ja Ruotsin väliset maantieteytydet ovat häiriöherkkiä varsinkin talvella.

Ohjelma-alueiden maiden väliset lentoyhteydet kulkevat Helsingin, Tukholman ja Osloon kautta, koska ohjelma-alueella olevien lentoasemien välillä ei ole suoria lentoyhteyksiä. Norjan ohjelma-alueella on monia lentoasemia, joilla on säännöllistä reittiliikennettä. Bodön lentoasema on liikenteen alueellinen keskus. Ruotsin ohjelma-alueella lentoasemia on vähemmän ja ne ovat kaukana toisistaan. Suomen ohjelma-alueella on kaksi lentokenttää, joilla on säännöllistä reittiliikennettä.

Ohjelma-alueella on yritetty ylläpitää säännöllistä lentoliikennettä, mutta yhteydet ovat jääneet lyhytikäisiksi. Vaasan ja Tukholman välistä lentoreittiä voidaan kuitenkin käyttää, koska sieltä on Ruotsin kotimaan lentoliikenteen kautta jatkoyhteys Västerbottenin ja Västernorrlandin läänien lentokentille. Hemavanin lentoasema palvelee myös Helgelandista tulevia norjalaisia matkailijoita.

Itä-länsisuuntaisten liikenneyhteyksien edistämiseen suunnatut panostukset parantavat myös ohjelma-alueen saavutettavuutta EU:ssa. Tavoitteena on kehittää Botnia-Atlantica-alueen läpi kulkevasta väylästä taloudellinen, ympäristöystävällinen ja tehokas kuljetusvaihtoehto Suomen, Norjan ja Ruotsin alueille ja luoda siten edellytykset esimerkiksi Venäjälle ja EU:n alueelle suunnatuille jatkokuljetuksille.

Tähän toimintalinjaan edellisellä kaudella liittyneessä toiminnassa on käsitelty pääasiassa liikenneväylien jatkokehittämistä sekä uusien mahdollisten liikenne- ja tietoliikennetarkaisujen kartoittamista. On erittäin tärkeää hyödyntää aikaisemmista panostuksista saatuja kokemuksia.

Ohjelmassa voidaan rahoittaa suunnittelua sekä strategisen aineiston laadintaa tavara- ja matkustajaliikenteen helpottamiseksi ja koordinoimiseksi TEN-T-verkossa.

Ruotsin hallitus mainitsee vuosille 2014–2025 laaditussa kuljetussuunnitelmassa toimia, joilla voi olla merkitystä Botnia-Atlantica-alueelle, mm. Hällnäsän ja Storumanin välisen kohtaamisaseman sekä Sundsvallin ja Gävlen välillä kulkevan Ostkustbanan kohtaamisasemat ja kaksoisraiteen. Suomen vuoteen 2022 ulottuvassa toimenpideohjelmassa priorisoidaan mm. Tampereen ja Vaasan välistä E12-eurooppatietä.

Norjan kansallisessa vuosille 2014–2023 laaditussa kuljetussuunnitelmassa suunnitellaan E6-tien kunnostusta Pohjois-Norjan Helgelandissa, mikä parantaa tiestandardia Saltfjälletin eteläpuolella. Nordlandin ja Tromsin lääneissä parannetaan tunturin yli kulkevia pääteitä.

Kuljetuksen toimintalinjassa toteutetut panostukset tukevat seuraavia priorisoituja alueita: kestävä energia ja ympäristötekniikka, digitaalipalvelut, metsä ja puu, meriympäristö, elintarvikkeet, palveulala, matkailu, kulttuurielinkeinot ja luovan alan elinkeinot sekä turvallisuus ja pelastustoimi. Tämä tapahtuu epäsuorasti siten, että esimerkiksi matkailu ja palveluala hyötyvät itä-länsisuuntaisten liikenneyhteyksien edistämiseksi laadittujen strategioiden tuloksesta.

2.4.1 Erityistavoite: Kestäviin itä-länsisuuntaisiin liikenneyhteyksiin tähtäävien strategioiden lisääminen

Maiden väliset toimivat liikenneyhteydet ovat yksi rajat ylittävän yhteistyön ylläpitämisen edellytyksistä. Häiriöherkät liikenneyhteydet voivat vähentää uskoa mahdollisuuksiin harjoittaa rajat ylittävää yhteistoimintaa ja kauppaa joustavalla tavalla, koska matkustaminen voi olla hidasta, kallista ja sääolojen vaikeuttamaa.

Maiden välisellä yhteydellä on merkitystä ohjelma-alueella toimivien yritysten ja ihmisten yhteistoiminnalle. Hyvät liikenneyhteydet ovat myös tutkimuksen, korkean asteen koulutuksen ja matkailun aloilla tehtävän yhteistyön perusedellytys. Paremmin koordinoitujen yhteydet voivat myös edistää sitä, että ohjelma-alueen kuljetukset sovitetaan paremmin ympäristön tarpeisiin.

Botnia-Atlantica-alueella kulkee Norjan, Ruotsin ja Suomen yhdistävä kuljetusväylä. Infrastruktuuriin on tehty investointeja rakentamalla esimerkiksi terminaaleja ja satamia, mikä on mahdollistanut intermodaalikuljetusten ja nykyaikaisten tavararatkaisujen käytön. Nämä investoinnit stimuloivat kaupan ja teollisuuden kasvua. Lisäksi tarvitaan myös muita panostuksia vetovoimaisten ja kestävien kuljetusratkaisujen luomiseksi tähänastisten rinnalle.

Ohjelma voi edistää yhteistoimintaa, jonka avulla selvitetään ohjelma-alueen maiden välisiin liikenneyhteyksiin liittyviä tekijöitä ja helpotetaan niiden edistämistä luomalla itä-länsisuuntaisiin kuljetuksiin ja logistiikkakäytävään liittyviä yhteisiä tavoitteita ja strategioita. Investointeja ei voida tehdä ohjelmassa, vaan isommat panostukset tehdään kansallisella tasolla tai yksityisten tahojen toimesta. Ohjelma edistää siten epäsuorasti konkreettisia infrastruktuuripanostuksia tukemalla infrastruktuurihankkeiden valmistelua ja toteutusta.

Toivottavat tulokset:

- *Paremmat edellytykset ohjelma-alueen maiden väliselle vuorovaikutukselle*

Esimerkkejä toimenpiteistä, joita voidaan tukea ohjelmassa:

- *Parempia itä-länsisuuntaisia liikenneyhteyksiä edistävien oleellisten aineistojen laatimista tukevat aktiviteetit, esimerkiksi suunnitelmat ja strategiat TEN-T-verkostoihin liittymiseksi, niitä ovat esimerkiksi merten moottoritiet (Motorways of the Sea), suunnitelmat ja strategiat tavarakuljetusten kestävästä multimodaaliliikenteen aikaansaamiseksi sekä suunnitelmat ja strategiat teknisten ja organisaatioihin liittyvien pullonkaulojen poistamiseksi.*
- *Yhteistyö joustavan ja kestävästä henkilöliikenteen mahdollistamiseksi.*

Tuensaajia voivat olla esimerkiksi viranomaiset, julkisen sektorin toimijat ja elinkeinoelämän organisaatiot.

Kohderyhmä koostuu viranomaisista, julkisista toimijoista ja elinkeinoelämän organisaatioista.

Hankkeissa seurataan seuraavia indikaattoreita.

- *Niiden henkilöiden lukumäärä, joille on tiedotettu kuljetusstrategioista hankkeessa järjestyksessä tiedotustilaisuuksissa*

3. RAHOITUSMAHDOLLISUUDET

EU-varojen vastinrahoitusosuus on ohjelmassa 60 prosenttia kaikissa toimintalinjoissa. Norjalaisten tuensaajien kohdalla vastinrahoitusosuus on 50 prosenttia. Ohjelman tukitoimien kansallinen vastinrahoitus on tärkeä periaate, koska se toimii laadunvarmistuksena ja takuuna siitä, että ohjelman priorisoinneissa on paikallista ja alueellista omistajuutta ja sitoutuneisuutta. Kaikissa toimintalinjoissa sekä julkinen että yksityinen vastinrahoitus voidaan vaihtaa EU-rahoitukseksi.

Norjalainen rahoitus on jaettu valtiolliseen nk. IR-osuuteen sekä alueelliseen vastinrahoitukseen. IR-varat voivat kattaa 50 prosenttia hankkeiden kustannuksista. Nordland fylke vastaa sekä IR-varoista että osittain alueellisesta vastinrahoituksesta. Norjalaista vastinrahoitusta saadaan kuitenkin myös muilta julkisilta organisaatioilta ja/tai yksityisistä varoista ja se voidaan vaihtaa IR-rahoitukseksi.

Ohjelman varat toimintalinjoittain:

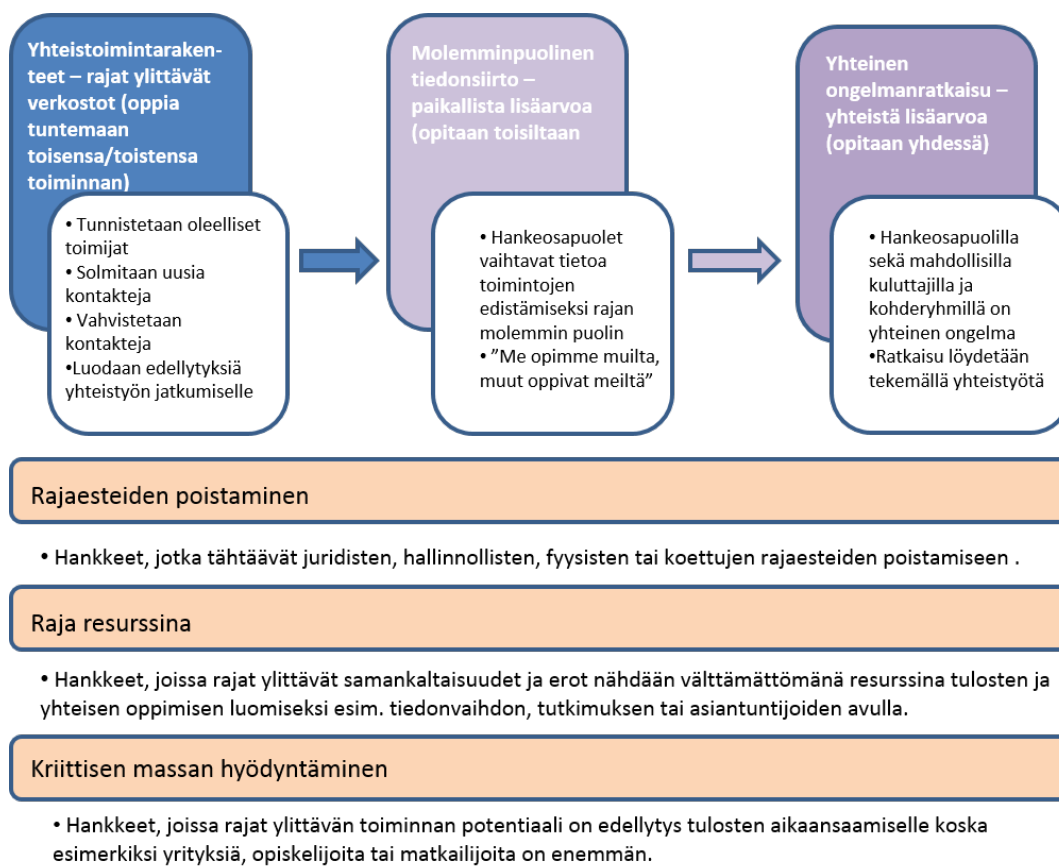
Toimintalinja	EU-varat	Kansallinen vastinrahoitus	Rahoitus yhteensä (EU+ SV/FI)	Norjalainen rahoitus (IR vastinrahoitus) +
Innovaatio	15 533 769	10 355 846	25 889 615	2 583 180
Elinkeinoelämä	6 176 851	4 117 901	10 294 752	1 027 229
Ympäristö	9 900 326	6 600 217	16 500 543	1 646 588
Kuljetus	2 543 409	1 695 606	4 239 015	422 977
YHTEENSÄ	34 154 355	22 769 570	56 923 925	5 679 974

4. HANKKEEN SUUNNITTELUVAIHEESSA SELVITETTÄVÄÄ

Hankehakemus tarkistetaan kaikkia hankkeita koskevien yleisten valintakriteerien periaatteiden mukaisesti. Sen vuoksi on tärkeää ottaa ne huomioon jo aikaisin hankkeen suunnitteluvaiheessa. Varmistakaa, että hankkeen kaikki osapuolet ovat samaa mieltä näiden periaatteiden sisällöstä. Elinkeinoelämän myötävaikutuksen huomioiminen on myönteistä kaikissa hankkeissa, mutta eniten se painaa Innovaation ja Elinkeinoelämän toimintalinjoissa.

4.1 Rajat ylittävä lisäarvo

Rahoitusta hakevien hankkeiden tulee vastata sisällöltään ohjelman suuntausta ja muita virallisia hakuehtoja. Aikaisempien ohjelmakausien arvioinnissa on havaittu, että hankkeet, jotka kumppanuuden sisällä selkeästi määrittelevät maiden rajojen välisen yhteistyön tuoman lisäarvon sekä rajan merkityksen, menestyvät parhaiten hankkeen tavoitteiden toteuttamisessa. Alla oleva malli esittää rajat ylittävän yhteistoiminnan kolme eri yhteistyötasoa.

Raja-alueellisten lisäarvojen malli (Kontigo AB, 2012)

Raja-alueellisten lisäarvojen malli (Kontigo AB, 2012)

Mallin yläosa esittää erilaisia yhteistoimintamuotoja lisäarvon saavuttamiseksi. Valintaan vaikuttaa se, minkä vuoksi halutaan toimia maan rajojen yli. Ensimmäisessä ruudussa on tärkeää tutustua toisiinsa ja toisensa toimintoihin ja siten käynnistää yhteistyö. Keskellä olevassa ruudussa osapuolet oppivat toisiltaan ja oikeassa reunassa taas yhteistoiminta perustuu yhteisten ongelmien tunnistamiseen ja siihen, että ongelma voidaan ratkaista yhteistyössä ja toisiltaan oppien. Mitä lähempänä oikeaa reunaa hanke on, sitä syvempää on

yhteistoiminta. Eri hankkeet ovat ehtineet yhteistoiminnassa eri vaiheisiin riippuen mm. siitä, ovatko osapuolet tehneet yhteistyötä aikaisemmin vai eivät. Hankkeet, joiden osapuolet ovat jo tutustuneet toisiinsa, aloittavat oikealla olevasta ruudusta, mikä taas ei ole mahdollista hankkeissa, joissa osanottajat eivät vielä tunne toisiaan. Sen sijaan on tärkeää, että myös uusista yhteistyökumppaneista koostuvat hankkeet pyrkivät heti hankkeen alussa mahdollisimman pian siirtymään mallissa oikealle.

Mallin alaosaan on kolme eri tapaa käyttää maiden välistä rajaa hankkeen resurssina. On tärkeää, että hankkeessa tiedetään, miksi siinä toimitaan rajojen yli ja millainen rooli rajalla on hankkeessa. Rajaa voidaan käyttää siten, että hankkeessa pyritään poistamaan rajaesteitä, sen avulla voidaan oppia lisää eri maissa käytetyistä järjestelmistä sen avulla voidaan saavuttaa suurempi kriittinen massa kuin se, mihin oman maan alueet antavat mahdollisuuden.

Yhteenvedon voidaan todeta, että syvempi yhteistoiminta lisää potentiaalia realisoida raja-alueellista lisäarvoa, olipa rajan rooli mikä tahansa. On kuitenkin tärkeää selvittää rajan rooli hankkeessa heti alusta lähtien.

4.2 Yhteinen vastuu hankkeesta

Ohjelman puitteissa toteutettavat hankkeet tulee suunnitella, rahoittaa, miehittää ja toteuttaa yhteistyönä. Johtava tuensaaja suunnittelee ohjelmassa toteutettavat hankkeet yhdessä muiden tuensaajien, myös mahdollisten norjalaisten yhteistyökumppaneiden kanssa. Osapuolten on sovittava, millaista toimintaa hankkeessa halutaan harjoittaa ja miten se toteutetaan. Lisäksi yhteistoiminnan tulee tuottaa selkeää rajat ylittävää lisäarvoa.

Ohjelman EU-rahoitus edellyttää, että hanke koskee vähintään kahden ohjelma-maan alueita, että ohjelman vaatimuksia vastaavasta kansallisesta julkisesta vastinrahoituksesta on tehty päätös ennen EU-rahoituspäätöstä ja että hankkeen sisältö, rahoitus ja toteutusorganisaatio ovat ohjelman vaatimusten mukaiset.² EU-rahoitusta maksetaan vain EU-jäsenvaltioissa oleville tuensaajille.

Hankkeen tulee olla käynnissä jokaisessa osallistujamaassa. Hanketoiminnan tulee olla kaikissa maissa, joissa hankkeen tuensaajat tai yhteistyökumppanit sijaitsevat, samankaltaista ja toistaan täydentävää. Hankehenkilöstön tulee tehdä yhteistyötä yhteisen hankejohton alaisuudessa, josta vastaa johtava tuensaaja.

Hankkeissa tulee pyrkiä siihen, että hankkeiden aktiviteetit, hankkeen vastinrahoitus sekä hankkeen aiheuttamat kustannukset jakautuvat mahdollisimman tasaisesti osallistujamaiden kesken. Ohjelmassa ei hyväksytä hankkeita, joissa osallistujamaiden välillä vallitsee suuri epätasapaino.

4.3 Pysyvät tulokset

On tärkeää, että myönnettyillä hankkeilla on toimiva ja vakaa hankeorganisaatio, aktiivinen omistajuus ja selkeästi muotoiltu idea hankkeen tuloksien hyödyntämisestä.

Hankkeiden tulee pyrkiä aikaansaamaan pysyviä tuloksia ja pystyä selvittämään, miten toiminnan tulokset voidaan säilyttää myös jatkossa hankkeen päätyttyä. Lyhytkestoiset tapahtumat, kuten näyttelyt, seminaarit, esitykset, messut tai muut vastaavat eivät voi olla

² Poikkeustapauksissa EU-rahoitus voidaan myöntää, ennen kuin vastinrahoituspäätös on tehty. Tästä voidaan sopia ohjelman hallintohenkilöstön ja vastinrahoittajan välillä.

tärkein osa hanketta. Niitä voidaan kuitenkin järjestää hankkeen tuloksien esittelemiseksi, jolloin niistä koituneet kulut muodostavat vain pienen osan hankebudjetista.

On tärkeää, että hankkeet edistävät osaltaan pitkällä aikavälillä tapahtuvia muutoksia oman toimintansa puitteissa ja sen ulkopuolella. Hankkeen tulokset voidaan siten maksimoida ja mahdollistaa kasvu sekä hankkeen puitteissa että sen ulkopuolella, suuremmissa mittakaavassa ja pidemmällä aikavälillä.

4.4 Tulossuuntautuneisuus

Kaikissa hankkeissa tulee olla selkeä interventioogiikka (vaikutusketju). Hankkeen tulee siten edistää sen erityistavoitteen saavuttamista, joka on ajankohtainen siinä toimintalinjassa, johon hanke kuuluu. Hakijan on kuvailtava hankkeen eri aktiviteettien, tuloksen ja vaikutusten välistä yhteyttä. Vaikutusketjun tulee olla selkeä ja looginen ja sen tulee sisältää mitattavia tavoitteita.

4.5 EU:n Itämeren strategia

EU:n Itämeren strategian piirissä on monta yhteistoiminta-aluetta, jotka voidaan yhdistää Botnia-Atlantica-ohjelmaan. Monet Botnia-Atlantica-ohjelman hankkeista ovat EU:n Itämeren strategian suuntaisia, mikä ei kuitenkaan ole hankkeille asettava vaatimus. Jos Botnia-Atlantica-hanke sen sijaan on osa EU:n nk. Itämeren strategian lippulaivahanketta, sitä priorisoidaan suhteessa muihin hankkeisiin edellyttäen, että hanke täyttää ohjelman muut kriteerit.

4.6 Laajemmassa asiayhteydessä levitettävät tulokset

Hankkeessa on pyrittävä siihen, että tulokset voidaan levittää mahdollisimman laajalle ohjelma-alueelle. Tämä voidaan toteuttaa eri tavoin hankkeen toiminnasta riippuen. Yhteistyömenetelmät ja muut hyvät käytännöt voidaan laajentaa ohjelma-alueen lisäksi myös muille alueille ohjelma-alueen ulkopuolella.

4.7 Elinkeinoelämän osallisuus hankkeen toteutuksessa

On tärkeää, että varsinkin elinkeinoelämän toimintalinjaan kuuluvissa hankkeissa, mutta myös muissa toimintalinjoissa, joissa se on tavoitteiden mukaista, voidaan osoittaa, että hankkeiden tuloksilla on kysyntää yritysten tai elinkeinoelämän organisaatioiden keskuudessa. Tämä saavutetaan esimerkiksi siten, että elinkeinoelämä osallistuu hankkeen toteuttamiseen tai saa mahdollisuuden hyödyntää sen tuloksia.

4.8 Horisontaaliset kriteerit kasvun työkaluna

On erittäin tärkeää integroida hankkeeseen horisontaaliset kriteerit tasa-arvo, monimuotoisuus ja ympäristö. Lähtökohtaisesti hankkeissa on pitäydyttävä niissä lisäarvoissa, joita tasa-arvo, monimuotoisuus ja ympäristö voivat sisältää määriteltyjen tavoitteiden saavuttamiseksi. Hankkeessa tulee olla selvitys siitä, miten horisontaaliset kriteerit huomioidaan.

Hankkeita, joilla on selkeä linja yhden tai useamman horisontaalisen kriteerin suhteen, priorisoidaan suhteessa sellaisiin hankkeisiin, joissa näitä horisontaalisia kriteereitä ei ole

huomioitu. Hankkeissa on kuitenkin voitu integroida nämä kolme horisontaalista kriteeriä eri tavoin, ja tällöin on tehtävä ulkopuolinen arvio siitä, ettei hanke ole heikentänyt mitään näistä horisontaalisista kriteereistä.

4.8.1 Kestävä kehitys/Ympäristö

Eurooppa 2020 -strategiassa mainitaan neljä nk. 20-20-20-tavoitetta, joiden tulee olla saavutettuna vuonna 2020 verrattuna vuoden 1990 tasoihin. Nämä neljä tavoitetta ovat:

- 1) Kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen vähintään 20 prosentilla vuoteen 2020 mennessä, ja laajemmassa kansainvälisessä sopimuksessa päästöjä on vähennettävä 30 prosenttia.
- 2) Uusiutuvan energian osuuden tulee vastata 20 prosenttia kaikesta EU:n energiankulutuksesta 2020.
- 3) Biopolttoaineiden tulee vastata vähintään 10 prosenttia kuljetussektorin kokonaispolttoaineenkulutuksesta viimeistään 2020.
- 4) Lisääntynyt energiatehokkuus: EU:n energiankulutuksen tulee laskea 20 prosenttia vuoteen 2020 mennessä. Jotkut maat ovat asettaneet vieläkin tiukemmat tavoitteet. Esimerkiksi Ruotsissa tavoitteena on fossiilisista polttoaineista riippumaton ajoneuvokanta vuoteen 2030 mennessä, ja maassa suunnitellaan tuulivoiman käytön voimakasta lisäämistä.

Ilmasto-, ympäristö- ja energiahaasteet ovat rajat ylittäviä, ja ympäristölupien saanti riippuu hyvin pitkälle EU:n piirissä ja kansainvälisesti toteutetuista toimenpiteistä. Itämeren meriympäristön kehitys on hyvin riippuvainen esimerkiksi muiden Itämeren ympäristömaiden hankkeista.

Ohjelmassa toteutetaan joitakin ympäristön parantamiseen suoraan tähtääviä hankkeita. On tärkeää korostaa, että kaikissa ohjelman puitteissa toteutetuissa hankkeissa on otettava huomioon horisontaalinen kriteeri ympäristö, yhdessä kahden muun horisontaalisen kriteerin kanssa, vaikka tämä ei olisikaan ohjelman pääasiallinen tavoite.

4.8.2 Yhtäläiset mahdollisuudet ja syrjinnänvastaisuus

Monimuotoisuudella ja integroinnilla viitataan siihen, että ihmisten erilaisuudet tulee nähdä arvokkaana resurssina, olipa kyseessä persoonallisuus, etninen tausta, uskontokuntaan kuuluminen tai uskonnollinen vakaumus, sukupuoli, seksuaalinen suuntautuminen, ikä, sukupuolirajat ylittävä identiteetti, toimintarajoitteisuus, kulttuuritausta tai muut kokemukset. Eritaustaisten ja erilaista potentiaalia omaavien ihmisten ominaisuuksien hyödyntäminen antaa edellytykset kasvulle, paremmalle työympäristölle ja paremmalle kannattavuudelle.

Monimuotoisuuden näkeminen kasvutyön osatekijänä edistää kestävästä kasvusta. Ihmispääomaa hyödynnetään tehokkaammin, kun huolehditaan koko väestön potentiaalin, tiedon ja osaamisen käyttöönotosta. Monimuotoisuuden parempi huomioiminen syventää myös yhteiskunnan demokratiaa, mikä parantaa julkisten laitosten ja yksilöiden välistä luottamusta ja vahvistaa siten sosiaalista pääomaa.

Aktiivinen monimuotoisuuden ja syrjimättömyyden hyväksi tehty työ voi edistää kasvua lisäämällä alueelle suuntautuvaa muuttoa. Tämä on tärkeää myös yritysten näkökulmasta, koska yritykset ovat riippuvaisia sekä omalta alueelta että muualta tulevan uuden osaamisen ja työvoiman tarjonnasta. Ohjelman painotus pk-yritysten kansainvälistymisen vahvistamiseen voi parantaa mahdollisuuksia löytää uusia markkinoita, kun työhön osallistuu useampia muista maista osaamista ja kokemusta hankkineita ihmisiä. Innovaatioon liittyvissä panostuksissa on eduksi, jos pystytään hyödyntämään koko väestön innovaatiokyky. Suvaitsevalla ja sallivalla ilmapiirillä on tärkeä merkitys huippuosaajien houkuttelemiseksi alueelle.

Hankkeen alussa on tärkeää inventoida monimuotoisuuteen ja integrointiin liittyvä osaaminen sekä tunnistaa hankkeessa tarvittavat osaamisalueet. Kysymyksessä voivat olla esimerkiksi kotouttamisen parantamista edistävät aktiviteetit, erilaisten kielitaitojen huomiointi tai erilaisten toimintarajoitteiden ja niiden aiheuttama niin fyysisen kuin psykososiaalisenkin esteettömyyden tarve. Kyse voi olla myös tiedotus- ja viestintäpanostuksista. Kriteeri voi luoda lisäarvoa myös esimerkiksi ideoiden kehittämisessä sekä kysyntään ja markkinointiin liittyvän tiedon hankkimisessa.

Ohjelma-alueella on vain vähän ulkomailla syntyneitä henkilöitä. Hankkeissa voidaan tarkastella monimuotoisuutta ja integrointia myös muiden erilaisuuksien kuin etnisen taustan perusteella. Kuljetuksen toimintalinjassa on tärkeää esimerkiksi sovittaa kuljetusratkaisut ja liikennetiedotus myös toimintarajoitteisille sopiviksi yhdenvertaisten mahdollisuuksien ja syrjimättömyyden edistämiseksi.

4.8.3 Tasa-arvo

Tasa-arvolla tarkoitetaan miesten ja naisten aseman välistä suhdetta yhteiskunnassa. Naisilla ja miehillä tulee olla yhdenvertaiset mahdollisuudet, oikeudet ja velvollisuudet elämän kaikilla alueilla. Kyseessä voivat olla esimerkiksi valta ja vaikutusmahdollisuudet, talous, yrittäjäyys, työehdot ja koulutus.

Taloudellisen tasa-arvon saavuttamiseksi on tärkeää murtaa työmarkkinoiden sukupuolinen eriytyminen. Kasvumahdollisuuksia on edistettävä, ja ne on huomioitava useammilla kuin perinteisesti miesvoittoisilla toimialoilla. Tällä hetkellä naiset ja miehet työskentelevät suurelta osin eri ammateissa, eri sektoreilla ja hierarkian eri tasoilla. Lisäksi he saavat samoista työtehtävistä erisuuruista palkkaa. Sen vuoksi yhteiskunnassa myös valta jakautuu epätasaisesti naisten ja miesten välillä.

Kokemus osoittaa, että varoja saaneita innovaatiojärjestelmiä ja klustereita on enimmäkseen miesvaltaisilla toimialoilla ja elinkeinoissa. Miehet ja naiset esimerkiksi perustavat yrityksiä erityyppisillä aloilla. Sen vuoksi on tärkeää miettiä, miten hankkeiden panostukset eri toimialoilla ovat suotuisia tai vastaavasti epäsuotuisia.

Yksi vetovoimaisen ja kilpailukykyisen alueen luomisen edellytyksistä on se, että siellä hyödynnetään sekä naisten että miesten osaaminen ja ideat. Naisten ja miesten välistä tasa-arvoa tulee sen vuoksi edistää hankkeiden suunnittelussa ja toteutuksessa, sekä sukupuolten edustuksen kautta että soveltamalla tasa-arvoperspektiiviä. Työskentely tasa-arvokysymysten parissa luo edellytykset nopeammalle ja kestäväälle kasvulle.

Ihmisten on havaittu hakeutuvan alueille, joille on tunnusomaista monimuotoisuus ja suvaitsevaisuus ja jossa kaikille suodaan samat valinnanmahdollisuudet. Yritykset puolestaan

hakeutuvat sinne, mistä ne saavat tarvitsemaansa työvoimaa. Alueen vetovoimaisuus on tärkeää, jotta yritykset pystyisivät rekrytoimaan uutta osaamista.

Eri alojen kokemukset voivat toisensa kohdatessaan antaa uusia ideoita. Myös tuotekehitys voi tehostua, kun käytetään hyväksi molempien sukupuolten kokemuksia tuotteista. Tutkimusten mukaan tasa-arvoisten yritysten kannattavuus on parempi kuin muiden samalla alalla toimivien yritysten kannattavuus. Yrityksissä, joissa johtoasemassa on sekä miehiä että naisia, tehdään myös parempia päätöksiä.

Monet indeksit tuovat esiin tasa-arvon ja kasvulle merkityksellisten seikkojen välisen yhteyden. Gender Equality Index on kansainvälinen indeksi, joka mittaa tasa-arvon ja BKT:n välistä yhteyttä. Sen mukaan lisääntynyt tasa-arvo liittyy BKT-arvon nousuun tai muihin hyvinvointiin tai kasvuun voimakkaasti kytköksissä oleviin tekijöihin.

Kehitystyössä on tärkeää ottaa huomioon molempien sukupuolten tarpeet ja edellytykset sekä tarkkailla, millaisia vaikutuksia eri panostuksilla voi olla naisilla ja miehillä. Tasa-arvon näkökulmasta työskenneltäessä voidaan ryhtyä monenlaisiin toimenpiteisiin. Kyse voi olla esimerkiksi analyysien toteuttamisesta sukupuolen perusteella, käsitteiden käytön tarkkailu, naisten ja miesten välisiä eroja esittävien tilastojen tarkastelu sekä ryhmien edustus eri yhteyksissä, sekä hankkeessa että sen kohderyhmässä.

Tasa-arvo ei ole vain kansallinen kysymys, vaan se voi tuoda lisäarvoa hankkeissa rajat ylittävän työn näkökulmasta, jolloin hankkeiden osanottajat voivat hyötyä toistensa kokemuksista, perinteistä ja aiheeseen liittyvistä sovelluksista.

4.8.4 Tukea horisontaalisten kriteerien integrointiin

Kestävässä kasvussa on priorisoitava ratkaisuja, jotka tuottavat synergiavaikutuksia taloudellisten, sosiaalisten ja ympäristöllisten ulottuvuuksien välillä, sekä säilytettävä niiden välinen tasapaino. Taloudellinen kasvu on kestävä, kun taloudelliset, ekologiset ja sosiaaliset nykyhetken tarpeet voidaan tyydyttää siten, että myös tuleville sukupolville jää mahdollisuus tyydyttää omat tarpeensa.

Kehitystä vauhdittava talous on samalla riippuvainen kahdesta muusta näkökulmasta, jotta kehitys olisi kestävä pitkällä aikavälillä. Taloudellisesti kestävä kasvun tavoittelussa on kiinnitettävä erityistä huomiota niin kutsuttuihin horisontaalisiin kriteereihin: tasa-arvo, yhdenvertaiset mahdollisuudet, syrjimättömyys sekä parempi ympäristö. Yhä useammat yritykset ja organisaatiot ymmärtävät, että työskentely tasa-arvon, monimuotoisuuden ja ympäristön hyväksi on kannattavaa sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Työskentely kestävyuden hyväksi on sekä tavoite että keino saavuttaa kestävä kasvua alueella.

Horisontaaliset kriteerit ovat tärkeitä ohjelman kaikissa osissa. Nämä kriteerit on otettava huomioon ohjelman toteuttamisessa ja kaikissa hankkeissa, mutta niiden painoarvo voi vaihdella toteutettavan hankkeen mukaan. Horisontaaliset kriteerit on huomioitava hankkeen laatimisessa, suunnittelussa, hankevalinnassa ja -arvioinnissa sekä kaiken hanketoiminnan toteutuksessa. Kriteerien on edistettävä kestävä kasvun ja kilpailukykyyn kehittämistä.

Ohjelmasihteeristön vastuulla on tarjota neuvoja ja tukea kriteerien integroinnille hankkeisiin muun muassa järjestämällä tietoa tarjoavia koulutuspäiviä, konferensseja ja verkostotapaamisia. Sihteeristön on myös tarjottava tiedotusmateriaalia ja ohjeita, jotka selkeyttävät horisontaalisten kriteerien tuomia mahdollisuuksia ja antavat esimerkkejä siitä, miten kriteerit voivat rikastuttaa hankkeita.

Hankkeita kehoitetaan viittaamaan horisontaalisiin kriteereihin ja perustelevaan, miten ne voivat edistää hankkeen tuloksia. Jos kriteerit eivät ole hankkeelle tärkeitä, on kuitenkin osoitettava, että asia on otettu huomioon.

Tärkeitä kysymyksiä hankkeen suunnittelussa:

- Hankkeen sisältö – miltä tilanne näyttää suhteessa horisontaalisiin kriteereihin hankkeen toiminta-alueella? Miten hanke voi osaltaan edistää tilanteen kehittymistä myönteiseen suuntaan? Onko näissä kriteereissä raja-alueellista näkökulmaa? Mitä vaikutuksia hankkeella voi olla lyhyellä ja pitkällä aikavälillä? Yksilöihin perustuvien tilastojen käyttö.
- Hanketoimijat – miten kokoonpanoa voidaan laajentaa viitekehyksen kasvattamiseksi ja tuloksen parantamiseksi? Yhteistoiminta verkostojen ja eri kohderyhmien edunvalvontaorganisaatioiden kanssa. Edustus hanke-, ohjaus- ja viiteryhmässä, osanottajat ja kohderyhmät?
- Horisontaalisiin kriteereihin liittyvä osaaminen? Onko hankkeessa kriteereihin liittyvää osaamista hankkeen suunnittelu- ja toteutusvaiheessa? Jos ei, miten toimijoiden osaamista ja motivaatiota parannetaan? Miten voidaan hyödyntää eri kohderyhmien osaamista ja kokemuksia? Millaisia normeja ja arvoja on olemassa? Tärkeää varsinkin hankkeen suunnitteluvaiheessa.
- Informaatio- ja viestintäpanostukset – Informaatio ja viestintä ovat tärkeitä asioita koko hankkeen ajan. Viestintää voidaan joutua sovittamaan eri kohderyhmille, mikä puolestaan vaikuttaa kanavien ja myöhemmin käytettävien teksti- ja kuvamateriaalien valintaan.
- Rahoitus ja panostukset – Horisontaalisiin kriteereihin liittyvät erityiset panostukset? Erilaiset tarpeet ja panostukset eri kohderyhmille? Resurssien jakautuminen eri kohderyhmien kesken?